

Vuosikertomus – rasismi ja muukalaisviha EU:n jäsenvaltioissa

EUMC 2006

TIIVISTELMÄ

Esipuhe vuosikertomukseen 2006

Tämä EUMC:n vuosikertomus 2006 on ensimmäinen kokonaisen kalenterivuoden kattava vuosikertomus vuonna 2004 tapahtuneen EU:n laajentumisen jälkeen. Koska monissa Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa asuu huomattava määrä romaneja, heidän syrjintäänsä liittyvät kysymykset ovat vastaisuudessa aiempaa näkyvämmiin esillä EUMC:n raporteissa ja myös tässä vuosikertomuksessa. Ja kuten vuosikertomuksessa todetaan, romaniyhteisön huolestuttava tilanne on edelleen tärkeällä sijalla Euroopan unionin poliittisella asialistalla.

Useat tapahtumat vuonna 2005 nostivat esiin syrjäytymisen, syrjinnän ja kotouttamisen kysymyksiä EU:ssa. Heinäkuussa brittimuslimien tekemissä itsemurhaiskuissa Lontoon julkisissa liikennevälineissä kuoli yli 50 ihmistä ja satoja loukkaantui. Aluksi tämä nostatti ”uskonvihasta” johtuvien rikosten aallon Yhdistyneessä kuningaskunnassa, mutta kuten iskujen jälkivaikutuksia koskevassa EUMC:n raportissa todetaan, poliittisten päättäjien ja yhteisöjen johtajien vahva kannanotto iskuja vastaan ja muslimien oikeuksien puolesta näyttää osaltaan hillinneen levottomuuksia seuraavina kuukausina. Vuodelle 2005 antoivat leimansa myös Ranskan suurkaupunkien lähiöissä loka- ja marraskuussa sattuneet väkivaltaiset katumellakat. Nämä levottomuudet, joihin osallistui pääasiassa pohjoisafrikkalaista syntyperää olevia nuoria miehiä, saivat aikaan keskustelua nuorten vieraantumisen ja heidän usein kokemastaan syrjinnästä ja syrjäytymisestä etenkin työelämässä. Yleensäkin tilannetta sävyttävät pelko, epäluulo ja ulkopuolisuuden tunne. Nyt jos koskaan on syytä ryhtyä kiireesti yhteisiin toimiin, jakaa puolueetonta tietoa, selvittää mahdollisuudet ja rajoitukset ja laatia yhteiskunnallisia sääntöjä ja määräyksiä varmistamaan, että etniset, kulttuuriset ja uskonnolliset vähemmistöt ja valtaväestö voisivat elää yhdessä rauhanomaisesti ja ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Vuoden 2005 tapahtumat osoittavat, miten tärkeä painoarvo jäsenvaltioiden poliittisen johdon toimilla on. Poliittisilla johtajilla on ensinnäkin vastuu siitä, etteivät he käytä väkivaltaisia tapahtumia keinona hankkia lyhytaikaista poliittista hyötyä. Yhtä tärkeää on, että he antavat selkeän tukensa aktiivisille syrjinnän vastaisille toimenpiteille jäsenvaltiossaan ja lieventävät näin tiettyjen nuorisoryhmien vieraantumisen ja syrjäytymisen vaaraa Euroopassa. Niissä maissa, joissa EU:n syrjintädirektiiveihin on reagoitu hitaasti ja joissa syrjintää ei edelleenkään tunnuta otettavan vakavasti, päättäjien tulisi erityisesti antaa näkyvä tukensa syrjinnän vastaisille kansallisille toimenpiteille.

Yksi tämän kertomuksen havaintoja on jäsenvaltioiden väliset suuret erot siinä, miten tärkeänä ne pitävät rasismien ja syrjinnän torjumista. Kertomuksessa kuvaillaan, miten pitkälle jäsenvaltiot olivat vuoden 2005 loppuun mennessä edenneet kahden syrjinnän vastaisen direktiivin saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä, ja kiinnitetään huomiota siihen, että yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, ettei neljä jäsenvaltiota ole onnistunut hyväksymään kaikkia tarvittavia

säännöksiä ja määräyksiä rodullisen tasa-arvodirektiivin mukaan heinäkuussa 2003 päättäneeseen määräaikaan mennessä. Kertomuksessa kiinnitetään huomiota myös jäsenvaltioiden vaihteleviin järjestelyihin tasa-arvon edistämiseen erikoistuneen elimen nimeämiseksi rodullisesta yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin mukaisesti. Joissakin maissa ei vuoden 2005 loppuun mennessä ollut nimetty tällaista elintä. Toisaalta muutamat muut maat eivät ainoastaan olleet nimenneet näitä elimiä, vaan olivat myös myöntäneet niille paljon direktiivissä säädettyjä vähimmäisvaatimuksia pidemmälle meneviä valtuuksia syrjinnän uhrien avustamiseksi.

Kertomuksessa kuvailtujen rotusyrjintään ja rasistiseen rikollisuuteen liittyvien ongelmien vuoksi EUMC suosittaa tiedonkeruujärjestelmien parantamista näiden ilmiöiden tunnistamiseksi ja torjumiseksi sekä positiivisten toimien liittämistä erottamattomaksi osaksi jäsenvaltioissa harjoitettavaa rodullisen/etnisen yhdenvertaisuuden politiikkaa. Monet näillä aloilla tarvittavat parannukset sopisivat erinomaisesti juuri tulevaan vuoteen, joka on ”Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuosi 2007”.

EUMC:n vuosikertomuksen 2006 rakenne on sama kuin edellisinä vuosina; se kattaa kehityksen viidellä aihealueella vuonna 2005, jotka ovat työllisyys, asuminen, koulutus, rasistinen väkivalta ja rikollisuus sekä rasismiin ja syrjintään liittyvät lainsäädännöllinen ja institutionaalinen kehitys. Viimevuotisen kertomuksen tapaan kutakin aihealuetta käsitellään erikseen omassa luvussaan. Uutta tämänvuotisessa kertomuksessa on luku, jossa kuvaillaan muutoksia alalla koko EU:n tasolla ja Euroopan komissiossa vuonna 2005 kussakin jäsenvaltiossa tapahtuneen kehityksen sijaan.

EUMC tukee edelleen kaikin tavoin Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita niiden pyrkimyksissä kotoutumisen edistämiseksi ja rasismin ja syrjinnän torjumiseksi ja monimuotoisuuden ja tasa-arvon myönteisen merkityksen esille tuomiseksi. Samalla se haluaa tukea Euroopan komission työskentelyä kotouttamisen puolesta ja väkivaltaista radikalismia vastaan.

Haluamme lopuksi kiittää EUMC:n hallintoneuvostoa ja henkilöstöä sen tuesta, vahvasta sitoutumisesta ja merkittävästä työstä viimeksi kuluneen vuoden aikana.

Anastasia Crickley
Hallintoneuvoston puheenjohtaja

Beate Winkler
EUMC:n johtaja

Sisällysluettelo

1.	Johdanto.....	7
2.	Lainsäädännölliset ja institutionaaliset aloitteet.....	10
3.	Rasismi, syrjintä ja työllisyys.....	12
4.	Rasismi, syrjintä ja asuminen.....	15
5.	Rasismi, syrjintä ja koulutus	17
6.	Rasistinen väkivalta ja rikollisuus.....	19
7.	EU:n poliittinen ja lainsäädännöllinen kehitys.....	21
8.	Päätelmät.....	23
9.	Mielipiteitä	34

1. Johdanto

EUMC:n vuosikertomus 2006 kattaa vuoden 2005 tiedot ja kehityksen rasismien, muukalaisvihan, antisemitismin ja islaminvastaisuuden ilmenemismuotojen ja torjunnan alalla EU:n 25 jäsenvaltiossa. Viime vuoden kertomuksen tavoin käsiteltävänä on viisi aihealuetta, jotka ovat lainsäädäntö, työllisyys, asuminen, koulutus sekä rasistinen väkivalta ja rikollisuus. Tietoja näistä aiheista kerätään EUMC:n kansallisissa koordinoitikeskuksissa, joita on yksi kussakin 25 jäsenvaltiossa. Ne toimittavat tiedot EUMC:lle kyseisillä viidellä aihealueella. Tänä vuonna vuosikertomukseen sisältyy yksi uusi luku, jossa esitetään yleiskatsaus Euroopan komission vuonna 2005 tekemiin rasismiin, syrjintään ja muukalaisvihaan liittyviin aloitteisiin Euroopassa.

Vuoden 2005 aikana useat järkyttävät tapahtumat toivat esiin paljon maahanmuuttajien ja vähemmistöjen syrjäytymiseen, syrjintään ja kotouttamiseen liittyviä ongelmia EU:ssa. Merkittävimpiä olivat Lontoossa julkisissa liikennevälineissä 7. heinäkuuta tehdyt pommi-iskut, joissa kuoli 52 ihmistä ja satoja loukkaantui. Pommit räjäyttivät nuoret brittiläiset muslimimiehet. Heinäkuun 21. päivänä Lontoon joukkoliikennevälineisiin kohdistui neljä uutta iskuyritystä, jotka eivät kuitenkaan johtaneet loukkaantumisiin tai kuolonuhreihin. EUMC:n viimevuotisessa vuosikertomuksessa¹ kerrottiin edellisvuoden tapahtumista, nimittäin Madridin junapommi-iskuista maaliskuussa 2004 ja Theo van Goghin murhasta Amsterdamissa. Kumpikin oli ääri-islamistien tekoja ja johtivat useissa maissa väkivaltaisuuksiin, jotka kohdistuivat pääasiassa muslimiväestöön ja moskeijoihin. Vuoden 2005 pommi-iskujen jälkeen Yhdistynyttä kuningaskuntaa ravisteli ”uskonvihasta” johtuvien rikosten aalto muslimikohteissa. Kuten tämän kertomuksen luvussa 6 esitetystä analyysistä ilmenee, ilmoitettujen välikohtausten lukumäärä laski kuitenkin ”normaalille” tasolleen seuraavan kuukauden loppuun mennessä.

EUMC julkaisi marraskuussa 2005 pommi-iskujen vaikutusta käsittelevän raportin,² jossa todettiin, että poliittisten päättäjien ja yhteisöjen johtajien voimakas kannanotto iskuja vastaan ja muslimien laillisten oikeuksien puolesta sai nämä [rasistiset] välikohtaukset nopeasti laantumaan. Yhteisöjen johtajat ja poliittiset johtajat pyrkivät heti etäännyttämään nämä muutaman brittimuslimin teot muslimiyhteisöstä yleensä. Brittiläiset ja ulkomaiset tiedotusvälineet tajusivat viestin ja levittivät sitä estäen näin muslimiyhteisön leimautumisen ja ”monikulttuurisen yhteiskunnan” olemassaolon kyseenalaistamisen Britanniassa. On merkillepantavaa, että kuukausi Lontoon pommitusten jälkeen tilastoyritys

¹ Ks. vuosikertomuksen liite 1 vuosikertomuksissa noudatettavasta metodologiasta.

² EUMC (2005), The Impact of 7 July 2005 London Bomb Attacks on Muslim Communities in the EU, Wien: EUMC, <http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/London/London-Bomb-attacks-EN.pdf>.

MORIn tekemässä kyselyssä 62 prosenttia vastaajista totesi, että monikulttuurisuus tekee Britanniaista paremman paikan asua.³

Vuodelle 2005 antoivat järkyttävän leimansa myös Ranskassa lokakuun lopusta marraskuun puoliväliin jatkuneet katumellakat, joihin osallistui pääasiassa pohjoisafrikkalaista syntyperää olevia nuoria miehiä Pariisin ja muiden Ranskan suurkaupunkien lähiöistä. Ne johtivat yöllisiin tuhopolttoihin, joissa turmeltiin satoja ajoneuvoja ja kiinteistöjä. Näiden levottomuuksien syistä myöhemmin laadituissa analyyseissä tuli kaikissa esille lukuisien lähiönuorten vieraantuminen ja sosiaalinen syrjäytyminen ja syrjintä työelämässä. Aineistoa vuoden 2005 ilmiöistä on vuosikertomuksen luvussa 3, jossa esitellään EU:n jäsenvaltioissa työllisyyden alalla ilmenevän eriarvoisuuden tilastoindikaattoreita sekä kuvaillaan, miten syrjintä saadaan yleisen huomion kohteeksi, ja annetaan esimerkkejä syrjinnän ilmenemismuodoista. Lisäksi luvussa 3 esitellään vuonna 2005 tehtyjä tutkimuksia, jotka osoittavat, että EU:n ulkopuolisista maista kotoisin olevien ulkomaalaisten työttömyysaste on erittäin korkea Ranskassa, kuten monissa muissakin EU-maissa, vaikka heidän koulutustasonsa olisi sama kuin valtaväestön.

Vuoden 2005 aikana Ranskassa sattui myös tulipaloja maahanmuuttajien asuttamissa hotelleissa ja kerrostaloissa Pariisissa; kahdessa elokuussa tapahtuneessa tulipalossa kuoli yli 20 henkeä ja huhtikuisessa palossa lähes saman verran ihmisiä. Monet surmansa saaneista olivat lapsia, ja useimmat perheistä olivat kotoisin Afrikasta. Tapahtumissa paljastuneet maahanmuuttajien tyrmistyttävät asuinolot herättivät runsaasti huomiota julkisuudessa. Vuosikertomuksen luvussa 4 tarkastellaan maahanmuuttajien ja vähemmistöjen asuinoloja Euroopassa vuonna 2005 ja kuvaillaan heidän yhteisöihinsä kohdistuvaa eriarvoisuutta ja eristämistä sekä heidän kärsimänsä suoran ja välillisen syrjinnän ilmenemismuotoja.

Edellä mainitut tapahtumat eivät kuitenkaan saisi kääntää huomiota pois siitä, että syrjintä on osa monien Euroopan kansalaisten jokapäiväistä elämää, tulipa tällaisia erityisen näkyviä tapauksia esille tai ei. Vuosikertomuksen luvussa 5 kuvaillaan koulutuksen syrjiviä käytäntöjä ja rakenteita, erityisesti erottelua sekä romaniväestön epävakaa tilannetta romanilasten opillisten saavutusten ja romaneja syrjivien asenteiden osalta. Luvussa 5 käsitellään myös viimeaikaisia poliittisia linjauksia ja keskusteluja uskonnollisista tunnusmerkeistä kouluissa. Luvun lopussa on esimerkkejä vuonna 2005 toteutetuista hyvistä käytännöistä, joilla pyritään rasismin vastustamiseen sekä maahanmuuttajien ja vähemmistöjen aseman parantamiseen koulutuksessa.

Työllisyydessä, asumisessa ja koulutuksessa vallitsevan eriarvoisuuden takia EU:n tasa-arvodirektiivien saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä on erityisen tärkeää. Vuosikertomuksen luvun 2 aiheena on rodullisesta yhdenvertaisuudesta annetun ja tasa-arvosta työssä annetun direktiivin täytäntöönpanon tilanne EU:n

³ MORI, 10. elokuuta 2005. Ks. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4137990.stm.

jäsenvaltioissa. Lisäksi luvussa 2 annetaan ajantasaisia tietoja siitä, miten yhdenvertaista kohtelua edistävien elinten perustaminen on edennyt jäsenvaltioissa, sekä esitellään yhdenvertaiseen kohteluun ja kotouttamiseen liittyviä hyviä käytäntöjä.

Vuoden 2005 tapahtumissa korostui selvästi, ettei saatavilla ole riittävästi tietoa, joka auttaa ymmärtämään tai selittämään tiettyjä muutoksia. Tiedonpuutetta on kaikilla vuosikertomuksen aihealueilla. Erityisen näkyvästi sitä kuvaa tilastotietojen vaihteleva laatu rasistisesta väkivallasta ja rikollisuudesta ja joissakin tapauksissa tietojen täydellinen puuttuminen. Luvussa 6 paitsi esitellään rasistisen väkivallan ja rikollisuuden suuntauksia niissä jäsenvaltioissa, joista tietoja on ollut saatavilla, myös tarkastellaan tiedonkeruun nykytilaa EU:n jäsenvaltioissa. Erityistä huomiota on kiinnitetty syrjinnälle alttiisiin väestöryhmiin, kuten turvapaikanhakijoihin ja pakolaisiin sekä romaneihin, muslimeihin ja juutalaisin ja heidän yhteisöihinsä. Lisäksi esitellään valvontaan ja tiedonkeruuseen, rasismin ja ääriliikkeiden ehkäisemiseen sekä uhrien avustamiseen ja neuvontaan liittyviä hyviä käytäntöjä.

Rasismin torjunta on tehtäväkenttä, jolla Euroopan unioni toteuttaa jatkuvasti monenlaisia toimenpiteitä, ja vuoden 2005 toimintaan luodaan katsaus vuosikertomuksen luvussa 7. Sen aiheita ovat solidaarisuus ja perusoikeuksien suojelu sekä unionin toimielinten erityistoimet romaniyhteisöjen tilanteen kohentamiseksi EU:n jäsenvaltioissa. Tärkeälle sijalle Euroopan unionin asialistalla ovat nousseet myös vapauten ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset. Tällä alalla EU jatkaa toimenpiteitä väkivaltaisen radikalismien torjumiseksi. Myös komissio jatkaa uurastusta maahanmuuttajien kotouttamiseksi laadittua yhteistä toimintasuunnitelmaa koskevan tiedonantonsa mukaisesti edistämällä neuvostossa vuonna 2004 hyväksytyjä yhteisiä periaatteita, joilla tuetaan kotouttamista.

Seuraavissa kappaleissa esitetään tiivistelmät EUMC:n vuosikertomuksen 2006 kuudesta aihekohtaisesta luvusta.

2. Lainsäädännölliset ja institutionaaliset aloitteet

Kahden syrjinnän vastaisen EU:n direktiivin sisällyttäminen kansalliseen lainsäädäntöön on päättynyt tai meneillään, ja direktiivejä koskevat lainsäädäntöluonnokset on saatettu parlamenttien käsiteltäviksi suurimmassa osassa EU:n jäsenvaltioita. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin katsoi vuonna 2005, etteivät Suomi, Luxemburg, Saksa ja Itävalta olleet antaneet kaikkia lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, joita tarvittiin rodullisesta yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä määräaikana, joka päättyi 19. heinäkuuta 2003. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen mukaan Luxemburgkaan ei ollut saattanut tasa-arvosta työssä annettua direktiiviä osaksi kansallista lainsäädäntöään määräaikana. (Kymmenelle uudelle jäsenvaltiolle on asetettu myöhempi määräaika kuin 15 vanhalle EU-maalle.)

Joidenkin jäsenvaltioiden täytäntöönpanoprosessissa ilmenneet ongelmat ja asiasta käyty poliittinen keskustelu kertovat vakavista erimielisyyksistä direktiivien täytäntöönpanossa. Tšekissä ja Saksassa parlamentin ylähuone hylkäsi direktiivien täytäntöönpanemiseksi esitetyn säädösluonnoksen. Luxemburgissa Conseil d'Etat antoi julkisesti kielteisen lausunnon lakiesityksestä, jolla direktiivit oli määrä saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä. Latviassa ja Maltalla keskeinen lainsäädäntö toisen tai kummankin direktiivin täytäntöönpanemiseksi on vasta luonnosvaiheessa ja odottaa parlamentin hyväksymistä. Virossa ja Puolassa ei ole havaittavaa lainsäädännöllistä toimintaa direktiivien saattamiseksi osaksi oikeusjärjestystä.

Erikoiselimet

Vaikeuksia ilmeni myös tasa-arvoista kohtelua edistävän erikoiselimen perustamisessa rodullisesta yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin 13 artiklan mukaisesti. Tšekissä, Saksassa, Luxemburgissa ja Maltalla ei ollut vuoden 2005 loppuun mennessä nimetty ainuttakaan tällaista elintä. Puolassa on aiemmin toiminut vastaava elin, mutta se lakkautettiin marraskuussa 2005.

Useimpiin jäsenvaltioihin on kuitenkin perustettu tasa-arvon edistämiseen erikoistunut elin. Merkille pantavaa on, että jotkin näistä elimistä tarjoavat syrjinnän uhreille tukea avustamalla heitä oikeustoimissa. Tämä ulottuu rodullisesta yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin vähimmäisvaatimuksia pidemmälle, ja niitä ovat myöntäneet Belgia, Irlanti, Latvia, Unkari, Itävalta, Slovakia, Suomi, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta.

Unkarin ”tasa-arvoviranomaisella” on huomattavan laajat valtuudet tukea syrjinnän uhreja. Se voi esiintyä väliintulijana oikeudenkäynneissä, joissa tutkitaan hallinnollisten päätösten laillisuutta. Se on myös oikeutettu toimimaan syrjinnän uhrien edustajana tuomioistuimissa. Lisäksi se voi yleisen edun nimissä nostaa

kanteita yksityishenkilöiden ja ryhmien oikeuksien suojelemiseksi. Toinen esimerkki erikoiselimestä, jolla on vahvat valtuudet tukea syrjinnän uhreja, on Slovakian valtion ihmisoikeusvirasto. Näiden elinten laajat toimivaltuudet antaa oikeusapua syrjinnän uhreille tarjoaa niille erinomaisen tilaisuuden edistää syrjinnän vastaisen lainsäädännön vaikuttavuutta jäsenvaltioissa.

3. Rasismi, syrjintä ja työllisyys

Koulutuksellisia ja muita puutteita on aiemmin pidetty yleisesti suurimpana syynä maahanmuuttajien eriarvoisuuteen työllisyydessä, mutta syrjinnän vastaisen lainsäädännön lisääntyessä, yhä useampien syrjintätapausten tullessa tuomioistuinten käsiteltäväksi ja syrjintää koskevan tutkimuksen laajetessa ja sen tulosten levitessä tällaiset oletukset ovat alkaneet väistyä, ja tieto syrjinnästä ja tarpeesta torjua sitä on vastaavasti kasvanut.

Vuonna 2005 tapahtui paljon kehitystä, joka viittaa siihen, että päättäjät useissa jäsenvaltioissa ovat entistä paremmin perillä syrjinnästä ja tarpeesta puuttua siihen. Tämä on johtanut uusiin aloitteisiin, joissa keskitytään virallisten tilastotietojen keruuseen ja entistä perusteellisemman tutkimuksen teettämiseen ongelman laajuudesta ja luonteesta.

”Etnisten tietojen” ongelma

Tietojen puuttuminen etnisestä/kansallisesta alkuperästä vaikeuttaa rasismin vastaisen politiikan arviointia. Muutamissa jäsenvaltioissa tiedonpuute on johtanut siihen, ettei syrjintäongelmaa edes tiedosteta kunnolla. Näyttää kuitenkin siltä, että jotkin jäsenvaltiot ovat alkaneet suhtautua aiempaa myönteisemmin etnistä/kansallista alkuperää koskevien tietojen kirjaamiseen. Esimerkiksi Ranskasta saatujen tietojen mukaan joissakin virallisissa tutkimuksissa on nykyisin käytössä näitä muuttujia lähellä olevia luokkia. Samalla ranskalaisten työnantajien on todettu olevan entistä paremmin perillä työntekijöidensä ja työnhakijoiden ”alkuperän monimuotoisuudesta”.

On myös huomattava, että Ranskassa CNIL:n (*Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés*) vuonna 2005 antaman suosituksen mukaan Ranskan tietosuojalainsäädäntö ei estä keräämästä yksityishenkilöiden etnistä alkuperää koskevia tietoja ”tilapäisesti” tiukasti syrjinnän vastaisiin tarkoituksiin, jos tilastotietojen anonymiteetti on turvattu tietyin varotoimenpitein.

Syrjinnän testaaminen ja syrjinnästä tietäminen

Nykyisistä tilastoista ei juuri löydy tietoa etnisestä alkuperästä. Jos eriarvoisuuteen liittyviä prosesseja halutaan selvittää, tutkimus voi täyttää joitakin tällaisia tilastotiedoissa olevia puutteita. Viime vuoden vuosikertomuksessa oli paljon esimerkkejä monissa jäsenvaltioissa käytössä olevasta ”syrjinnän testaukseksi” kutsutusta tutkimusmenetelmästä. Siinä käytetään koehenkilöinä kaltaistettuja pareja selvittämään, missä määrin työnhakijan valinta tai hylkääminen perustuu etniseen alkuperään tai ihonväriin. Tämänvuotisessa kertomuksessa sen sijaan mainittiin vain yhdestä tällaisesta testistä. Merkittävää kuitenkin on, että sekä Ruotsin että Ranskan viranomaiset pyysivät vuonna 2005 Kansainvälistä

työjärjestöä (ILO) toteuttamaan eri kaupungeissa syrjinnän testausta koskevan ohjelman ja raportoimaan niille sen tuloksista vuonna 2006. Aikaisemmin kumpikin maa oli eri syistä kieltäytynyt mahdollisuudesta osallistua tällaisiin kokeiluihin. Tätä voitaneen pitää osoituksena siitä, että viranomaiset tunnistavat nyt entistä selkeämmin tarpeen suhtautua vakavasti työllisyyden alalla esiintyvään syrjintään ja kerätä siitä tietoa.

”Uhritutkimusten” käyttö

Vaikka testaus tarjoaakin ”objektiivisen” menetelmän tarkastella syrjintää, sen rinnalla voidaan käyttää myös tutkimuksia, kuten uhrien havaintoja ja kokemuksia kartoittavia kyselyjä, jotka antavat subjektiivisen näkökulman ilmiöön. Tutkimuksista ilmoitettiin vuonna 2005 paljon enemmän kuin edellisenä vuonna. Esimerkiksi kaikissa Viron venäjänkielisen väestön, Tanskan maahanmuuttajien, Saksan turkkilaisten, Slovenian serbien ja bosnialaisten ja Suomessa asuvien somalien, venäläisten, virolaisten ja vietnamilaisten keskuudessa tehdyissä kyselyissä tuli kaikissa esille syrjintään viittaavia kokemuksia. Ranskassa maahanmuuttajat ja heidän jälkeläisensä ilmoittivat saavansa jatkuvasti kielteistä kohtelua alkuperänsä, ihonvärinsä, nimensä tai puhetapansa vuoksi. Toisen eli nuoremman sukupolven herkkyys tämänkaltaisille kokemuksille osoittautui suuremmaksi kuin ensimmäisen, siis vanhemman sukupolven, siitä huolimatta, että nuorten kohtaama suvaitsemattomuus ja kielteiset kokemukset eivät ehkä olleet yhtä vakavia kuin vanhempien.

Oikeudellinen asema ja alttius hyväksikäytölle

Maahanmuuttajien ja vähemmistöjen kotoutumis- ja tasa-arvo-ongelmat ovat suoraan yhteydessä kysymykseen heidän oikeudellisesta asemastaan. Pääsy työmarkkinoille riippuu suoraan siitä, minkälainen työ- tai oleskelulupa siirtotyöläisellä on. Oikeudellisen aseman perusteella määräytyy, onko maahanmuuttajilla esimerkiksi oikeus vaihtaa työnantajaa tai elinkeinoalaa.

Jopa täysin laillisesti ja pysyvästi EU:n jäsenvaltiossa asuvien kolmansien maiden kansalaisten oikeutta tehdä työtä on rajoitettu laein ja asetuksin. Vaikka kolmansien maiden kansalaisia ei saa sulkea työmarkkinoilta esimerkiksi etnisen alkuperän tai uskonnon perusteella, kansalaisuuden perusteella näin voidaan kuitenkin tehdä tietyissä toimiluokissa, etenkin julkisella sektorilla.

Vuonna 2005 saatiin useita raportteja siirtotyöläisten ryhmistä, jotka eivät heitä koskevien lakisääteiden rajoitusten takia pysty suojautumaan äärimmäiseltä syrjinnältä niin hyvin kuin muut. Heille tavanomaisista syrjinnän vastaisista toimista ei ole juuri hyötyä. Toisinaan hallitukset saattavat suoraan tai tarkoituksellisesti lisätä lakisääteiden rajoitusten alaisten työntekijäryhmien alttiutta joutua hyväksikäytön uhriksi. Esimerkkinä tästä ovat Kyproksella käyttöön otetut kotiapulaisten uudet viralliset työ sopimukset, joissa näitä työntekijöitä

kielletään liittymästä ammattiliittoon tai osallistumasta mihinkään poliittiseen toimintaan työ- ja oleskeluluvan menettämisen uhalla.

Muutamien vuoden 2005 aikana esille tulleiden tapausten johdosta asiantuntijat korostavat, että on tärkeää noudattaa työoloista annettuja vähimmäisvaatimuksia työpaikoilla, joilla työskentelee siirtotyöläisiä, jotta vältettäisiin levittämästä rasistisia puheita. Kahdessa eri maassa, Irlannissa ja Alankomaissa, ilmeni vuonna 2005 kaksi samankaltaista tapausta, joissa kansallisten työntekijöiden tilalle oli otettu ulkomaalaisia työntekijöitä pienemmällä palkalla ja huonommin työehdoin, minkä pelättiin ruokkivan maahanmuuttajavastaisia asenteita.

4. Rasismi, syrjintä ja asuminen

Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen asumistilanne on selvästikin hyvin huolestuttava kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Käynnissä on useita hankkeita ja toimenpiteitä maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen kotouttamiseksi. Siitä huolimatta maahanmuuttajien, romanien ja turvapaikanhakijoiden asuinolot ovat edelleen ongelmalliset. Useissa jäsenvaltioissa maahanmuuttajat ja romanit asuvat heikommassa ja turvattomammassa oloissa kuin väestö keskimäärin. Heitä myös syrjitään asuntomarkkinoilla todennäköisemmin kuin syntyperäistä väestöä. Romanien ja travellereiden asutusalueilta puuttuu yleensä kunnollinen infrastruktuuri, ja kaupungeissa romanien asunnot ovat usein huonokuntoisia ja turvattomia.

Viime vuosina maahanmuuttovirtojen luonteen ja mallien muutokset ovat nostaneet esille aivan uusia kysymyksiä asumisesta, jotka jäsenvaltioiden olisi ratkaistava. Selvitysten mukaan maahanmuuttajat joutuvat hyvin herkästi asunnottomiksi useissa jäsenvaltioissa. Kielteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat ja iäkkäät maahanmuuttajat näyttävät osaltaan kasvattavan ulkomaalaisten osuutta asunnottomissa.

Myös kausityöntekijöiden turvattomat asuinolot ovat vakava ongelma. Koska kausityöntekijöiden oleskeluaika kussakin maassa on lyhyt ja asema työmarkkinoilla epävarma, asunto-ongelmaan ei toistaiseksi ole löydetty asianmukaisia ratkaisuja. Yksi asuntopulan seurauksista on ollut ala-arvoisten majoitustilojen lisääntyminen kausityöntekijöiden oleskelualueilla.

Gettojen välttäminen

Alueellinen erottelu johtaa eriasteisiin ongelmiin. Maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt joutuvat muita herkemmin erottelun kohteeksi, jonka näkyvin ilmenemismuoto on ”gettoutuminen”. Muutamat jäsenvaltiot ovat käynnistäneet ohjelmia tämän ilmiön torjumiseksi. On kuitenkin tärkeää tehdä ero gettoutumista ehkäisevien toimenpiteiden ja pelkän alueellisen hajauttamisen välillä, sillä kyse ei välttämättä ole samasta asiasta. ”Gettoutumisen” ehkäisy käsittää monipuolisia toimenpiteitä, jotka ulottuvat kaikille yhteiskunnan osa-alueille – työllisyyden, koulutuksen, asumisen, turvallisuuden jne. aloille – kun taas hajauttamalla pystytään ainoastaan muuttamaan aluejakoa itse kotouttamisongelman jäädessä ratkaisematta.

Syrjintätestit ja tiedot syrjinnästä

Asumiseen liittyvästä syrjinnästä on saatavilla huomattavan vähän tietoja. ”Syrjintätestit” ovat kuitenkin osoittaneet, että kiinteistönvälitystoimistot ja vuokranantajat kohtelevat maahanmuuttajia eriarvoisesti. Vaikka testaus on

joissakin jäsenvaltioissa koettu eettisesti kyseenalaiseksi, tätä menetelmää on selvästi alettu suosia mittaamaan syrjinnän tasoa. Vuoden 2005 loka- ja marraskuussa sattuneiden mellakoiden jälkeen Ranskassa on alettu harkita testauksen käyttöä kokonaiskuvan saamiseksi maahanmuuttajien kohtaamista esteistä. Yleensä asumiseen liittyvien syrjintävalitusten määrä ei kerro kaikkea jäsenvaltioiden todellisesta tilanteesta. Vaikka muita indikaattoreita, kuten alueellista erottelua, asuinoloja tai vuokrasopimuksen ehtoja, voidaan käyttää asumiseen liittyvän syrjinnän likiarvoina, ne eivät perustu välittömään näyttöön. Vaihtoehtojen puuttuessa testaus on tehokas keino kerätä tietoja välittömästä syrjinnästä.

Tietoisuus ja hyvät käytännöt

Useissa jäsenvaltioissa on käynnissä innovatiivisia aloitteita torjumaan asunnottomuuteen liittyvää syrjintää. Vaikka ”hyvien käytäntöjen” soveltaminen ei ole yhtä yleistä kaikissa maissa, on yhä enemmän alettu ymmärtää, miten tärkeää on asumisen osuus maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen kotoutumisessa. On selvää, että asuinalueiden erottelu, rotusyrjintä asuntomarkkinoilla ja asuinolojen turvattomuus yhdistettynä monenlaisiin sosiaalisen syrjäytymisen muotoihin riistävät vähemmistöiltä sosiaalisen eteenpäin menon mahdollisuudet. Monissa uusissa jäsenvaltioissa on ryhdytty toimiin romanien asumistilanteen parantamiseksi koordinoituilla kansallisilla toimilla.

5. Rasismi, syrjintä ja koulutus

Osittainen tai jopa täydellinen erottelu koulutuksessa on edelleen yleistä suuressa osassa EU:ta. Opinnoissa suoriutumisesta tehdyn Euroopan laajuisen tutkimuksen (PISA) ja eräiden muiden selvitysten perusteella vuonna 2005 laaditusta analyysistä ja yleiskatsauksesta ilmenee selvästi, että voimakkaasti eriyttävät ja erottelevat koulujärjestelmät synnyttävät ja voimistavat eriarvoisuutta.

Muutamit jäsenvaltiot raportoivat, että valtaväestön ja joidenkin maahanmuuttaja- tai vähemmistöryhmien väliset erot opintomenestyksessä ovat kaventuneet. Yleensä eri etnisten tai kansallisten ryhmien koulusaavutusten välillä on kuitenkin edelleen merkittäviä eroja, ja tietyt väestöryhmät, kuten romanit, ovat erityisen alttiita jäämään jälkeen valtaväestön opillisista saavutuksista.

Romanioppilaiden tilanne

Yksi tärkeä selitys romanioppilaiden jäämiselle jälkeen valtaväestön keskimääräisistä koulusaavutuksista on, että monissa jäsenvaltioissa juuri tämä väestöryhmä kohtaa eniten erottelua ja erilaista välitöntä ja välillistä syrjintää. Edellisten vuosien tapaan tänäkin vuonna on toteutettu hankkeita erottelun, syrjinnän ja alisuoriutumisen vähentämiseksi koulutuksessa. Romanioppilaiden tilanne on kuitenkin yhä epävarma, ja siihen on edelleen syytä kiinnittää enemmän huomiota.

Tietoaukot

Useimmissa EU:n jäsenvaltioissa ei kerätä järjestelmällisesti tietoa koulutuksessa ilmenevästä rasismista ja syrjinnästä. Lisäksi tiedot eri etnisten tai kansallisten ryhmien koulusaavutuksista ovat useimmissa jäsenvaltioissa joko puutteellisia tai niitä ei ole ensinkään. Monilla jäsenvaltioilla ei siis ole riittävän luotettavaa tietoa välittömistä ja välillisistä syrjintätapauksista, joita voitaisiin hyödyntää esimerkiksi arvioitaessa ja parannettaessa hyviin käytäntöihin liittyvien toimenpiteiden tehokkuutta.

Uskonnolliset tunnusmerkit

Uskonnollisten tunnusmerkkien käytön sallimisesta tai kieltämisestä kouluissa annettiin uutta lainsäädäntöä ja käytiin runsaasti keskustelua vuonna 2005. Jäsenvaltioiden yhtä ääripäätä edustaa uskonnollisten tunnusmerkkien kieltäminen kaikissa valtion kouluissa ja toista ääripäätä oppilaiden ja opettajien täydellinen vapaus käyttää kaikenlaisia uskonnollisia tunnusmerkkejä. Näiden välimaastoon sijoittuvat toimintalinjat, joissa asia on jätetty paikallishallinnon tai koulun

harkintaan tai joissa ainoastaan osa uskonnollisista tunnusmerkeistä on kielletty muiden jäädessä sääntelyn ulkopuolelle.

Hyvät käytännöt koulutuksessa

Maahanmuuttajien ja vähemmistöjen koulutuksen alalla kohtaamia institutionaalisia esteitä koskevissa viimeaikaisissa tutkimuksissa on todettu, että pelkillä valikoivilla tukitoimilla on monesti vain vähän vaikutusta maahanmuuttajien ja vähemmistöjen asemaan. Sen sijaan laajemmat muutokset, joilla pyritään edistämään sopeutumista ja vähentämään erottelua koulutusjärjestelmässä, voivat valikoivilla toimenpiteillä täydennettyinä vähentää esteitä ja parantaa opintomenestystä.

Valikoivien syrjinnän vastaisten toimenpiteiden alalla maahanmuuttajien ja vähemmistöjen koulutustilanteen parantamiseksi sekä rasismien ja syrjinnän torjumiseksi on käytössä monipuolisia keinoja. Niihin sisältyvät yleensä tiedon voimakas lisääminen monimuotoisuudesta ja syrjinnästä koulutuksessa, tukiopetuksen järjestäminen oppilaille, joilla on kieli- ja/tai oppimisvaikeuksia, ja tukiohjelmien tarjoaminen vanhemmille ja opettajille.

Joissakin maissa on käytössä rahoitusohjelmia, joista myönnetään avustuksia ja stipendejä oppilaille tai kannustimia yrityksille, jotka haluavat investoida maahanmuuttaja- tai vähemmistötaustaisille lapsille tarjottaviin työharjoittelupaikkoihin. Lisäksi on tarjolla rahoitusta hankkeisiin, joiden tavoitteena on edistää maahanmuuttajien ja vähemmistöjen asemaa koulutuksen alalla. Joissakin jäsenvaltioissa valmistellaan toimenpiteitä erottelun ehkäisemiseksi koulutuksessa, erityisopetuksesta luopumiseksi ja erillisluokkien lopettamiseksi. Muutamat muut jäsenvaltiot ovat luomassa rakenteita järjestelmällisen tiedon keräämiseksi rasistisista tapauksista ja syrjivistä käytännöistä.

6. Rasistinen väkivalta ja rikollisuus

Vuosilta 2004–2005 saatavilla olevien tietojen mukaan rasistinen väkivalta ja rikollisuus on yhä sitkeä ongelma EU:n 25 jäsenvaltiossa. Se näyttää ilmenevän eri muodoissa, joista ei kuitenkaan yleensä kerätä riittävästi tietoa virallisissa tiedonkeruujärjestelmissä.

Muutamissa jäsenvaltioissa ei vielä ole perustettu asianmukaista rikosoikeudellisten tietojen keruujärjestelmää rasistista väkivaltaa ja rikollisuutta koskevien tietojen tilastoimiseksi ja julkaisemiseksi. Tämä viittaa siihen, että kyseistä ongelmaa vähätellään suuressa osassa EU:ta. Tarkastelujaksolla 2004–2005 viidestä jäsenvaltiosta (Kreikka, Espanja, Italia, Kypros ja Malta) ei ollut saatavilla lainkaan virallista tietoa rasistisesta väkivallasta ja rikollisuudesta. Saman jakson aikana yhdeksän jäsenvaltiota (Belgia, Viro, Latvia, Liettua, Luxemburg, Unkari, Alankomaat, Portugali ja Slovenia) luokiteltiin sellaisiksi, joilla on käytössä ”rajalliset” tiedonkeruujärjestelmät: niissä joko keskitytään pieneen määrään tutkimuksia ja oikeustapauksia tai kerätään tietoa syrjinnästä yleensä eikä nimenomaan rasistisesta väkivallasta ja rikollisuudesta.

Yhdeksän muuta jäsenvaltiota (Tšekin tasavalta, Tanska, Saksa, Ranska, Irlanti, Itävalta, Puola, Slovakia ja Ruotsi) luokiteltiin sellaisiksi, joilla on käytössä ”hyvät” järjestelmät ilmoitusten rekisteröintiin ja rikosten tilastointiin ja/tai järjestelmät, joissa keskitytään erityisesti äärioikeistolaisiin ryhmiin tai viharikoksiin. Vain kahdessa jäsenvaltiossa – Suomessa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (Englanti ja Wales) – oli käytössä ”kattava” järjestelmä, jonka avulla toteutettava laaja tiedonkeruu mahdollistaa tarkkojen tietojen kokoamisen myös uhrien ominaispiirteistä.

Suuntaukset

Kun tarkastellaan tilannetta niissä 11 jäsenvaltiossa, joista oli saatavilla virallista rikosoikeudellista tietoa ajanjaksolta 2000–2005, ja lasketaan ilmoitettujen/tilastoitujen rikosten vuosittaisten prosenttiosuuksien keskimääräiset muutokset, saadaan tulokseksi seuraavaa (tulokset perustuvat kattavimpiin kustakin jäsenvaltiosta saatuihin tietoihin, jotka joissakin tapauksissa käsittävät vain vuodet 2000–2004 tai vuodet 2001–2005): kahdeksassa jäsenvaltiossa (Tanska, Saksa, Ranska, Irlanti, Puola, Slovakia, Suomi ja Yhdistynyt kuningaskunta Englanti ja Wales) ilmoitettujen tai tilastoitujen rasististen rikosten määrä kasvoi yleisesti tämän jakson aikana; 11 jäsenvaltiosta kolmessa, nimittäin Tšekin tasavallassa, Itävallassa ja Ruotsissa, havaittiin tällä jaksolla yleinen laskeva suuntaus ilmoitettujen tai tilastoitujen rasististen rikosten määrässä. Näitä suuntauksia on kuitenkin tulkittava varovasti, koska ne kertovat yhtä paljon tilastointitapojen muutoksista kuin rasistisen väkivallan ja rikollisuuden nykyisestä laajuudesta kussakin jäsenvaltiossa. Koska tiedonkeruu on jokaisessa jäsenvaltiossa erilaista,

kehityssuuntauksia voidaan vertailla ainoastaan kunkin jäsenvaltion sisällä, ei niiden välillä.

Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta voidaan yleisesti todeta, että jäsenvaltioissa, joissa on kehittynyt virallinen rikosoikeudellisten tietojen keruujärjestelmä, raportoidaan ja tilastoidaan yleensä muita enemmän rasistista väkivaltaa ja rikoksia koskevia tapauksia; niissä jäsenvaltioissa, joiden tiedonkeruujärjestelmä on puutteellinen, on saatavilla vähän tai ei laisinkaan tietoa rasistisesta väkivallasta ja rikollisuudesta.

Tiedot kansalaisjärjestöiltä

Viralliseen tiedonkeruuseen sisältyvien rajoitusten takia nykyisin käytetään epävirallisina tiedonlähteinä kansalaisjärjestöjä, jotka voivat korvata tietojen puutetta siitä, ”keitä” yleisimmät rasistisen väkivallan ja rikollisuuden uhrin ovat. Kansalaisjärjestöjen vuosilta 2004–2005 toimittamien tietojen mukaan etenkin turvapaikanhakijat, pakolaiset ja maahanmuuttajat joutuvat herkästi rasistisen väkivallan ja rikollisuuden ja – mikä järkyttävintä – viranomaisten ja jopa poliisien väärinkäytösten uhreiksi. Erityisesti eteläisten jäsenvaltioiden kansalaisjärjestöistä ilmoitettiin koko joukko hyväksikäyttötapauksia, joihin oli sekaantunut valtion viranomaisia.

Myös itäisistä ja eteläisistä jäsenvaltioista raportoidaan romanien olevan erityisen alttiita rasistiselle väkivallalle ja rikollisuudelle sekä valtaväestön että viranomaisten taholta. Juutalaisiin kohdistuu edelleen vihamielisyyttä, mikä on yleensä dokumentoitu hyvin sekä virallisissa että epävirallisissa lähteissä. Vaikka muslimien kokemuksia rasistisesta väkivallasta ja rikollisuudesta ei edelleenkään dokumentoida riittävästi, kansalaisjärjestöjen tietoon tulee yhä enemmän heitä koskevia tapauksia.

Hyvät käytännöt

Rasistisesta väkivallasta ja rikollisuudesta tehtyjen virallisten ja epävirallisten raporttien vastapainoksi käynnistettiin vuosina 2004–2005 joitakin hyviä käytännön ratkaisuja koskevia aloitteita, joilla pyritään eri tavoin lievittämään ongelmaa. Koska monissa virallisissa tiedonkeruujärjestelmissä on yhä puutteita, on rohkaisevaa, että muutamissa aloitteissa on keskitytty kehittämään käytännön ratkaisuja parantamaan poliisin tiedonkeruuta rasistisesta väkivallasta ja rikollisuudesta. Muut aloitteet vaihtelevat, ja ne sisältävät mm. esimerkkejä rikoksenteekijöihin tai potentiaalsiin rikoksenteekijöihin kohdistuvista käytännön toimenpiteistä uhrikeskeisiin toimenpiteisiin.

7. EU:n poliittinen ja lainsäädännöllinen kehitys

Kuten vuosikertomuksen viimeisestä aihekohtaisesta luvusta ilmenee, rasismien torjunta on edelleen yksi Euroopan unionin laaja-alaisimmista toimintakentistä. Toimintaan sisältyy lainsäädännöllisiä ja poliittisia toimenpiteitä sekä tukitoimia tiedotuksen ja yhteiskunnan keskeisten toimijoiden valmiuksien lisäämiseksi. EU:n toiminta rasismien torjumiseksi ja rotujen tasa-arvon edistämiseksi unionissa keskittyy edelleen syrjimättömyyden ja tasa-arvon sekä oikeudenmukaisuuden, vapauden ja turvallisuuden aloille.

Tasa-arvo, syrjimättömyys ja sosiaalinen osallisuus

Komissio antoi vuonna 2005 tiedonannon ”Syrjinnän torjuminen ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille – puitestrategia”. Siihen liittyi ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuodesta 2007. Euroopan teemavuosi 2007 muodostaa kulmakiven puitestrategialle, jonka tarkoituksena on ehkäistä tehokkaasti syrjintää, suosia monimuotoisuutta ja edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kaikille. Strategiassa tarkastellaan, millä muilla tavoin Euroopan unioni voi ehkäistä syrjintää ja edistää tasa-arvoa kuin antamalla tehokkaan oikeussuojan, joka turvaa ihmisten oikeuden yhtäläiseen kohteluun.

Romanit

Tästä luvusta ilmenee, että romaniyhteisön tilanne on yhä tärkeällä sijalla Euroopan unionin poliittisella asialistalla. Euroopan parlamentti pyysi, että jäsenvaltiot ja ehdokasvaltiot vahvistaisivat kansallista lainsäädäntöään ja hallinnollisia toimenpiteitään romanivastaisuuden tai romanipelon torjumiseksi ja romanien välittömän tai välillisen syrjinnän kieltämiseksi kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla. Se kehotti niitä ryhtymään toimiin, joilla estetään romanien syrjintä työ- ja asuntomarkkinoilla, varmistetaan yhtäläinen pääsy terveydenhuoltopalveluihin ja lopetetaan erottelu koulujärjestelmissä. Se myös pyysi komissiota laatimaan tiedonannon ja toimintasuunnitelman, jossa annetaan EU:lle selkeät suositukset romanien integroimiseksi paremmin taloudelliseen, yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään. Komissio kannusti kansallisia viranomaisia huomioimaan romaniyhteisöjen tarpeet laatiessaan kansallisia toimintasuunnitelmiaan työllisyyttä ja sosiaalista osallistamista varten.

Perusoikeudet

Komissio hyväksyi huhtikuussa 2005 mekanismin, jonka avulla voidaan selvittää järjestelmällisesti lainsäädäntöehdotusten yhteensopivuutta Euroopan unionin perusoikeuskirjan kanssa. Lisäksi komissio toimitti neuvostolle ehdotuksensa

vapauden, turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden edistämisestä vuosiksi 2007–2013 vahvistettavan rahoituskehysten yhteydessä. Euroopan kansalaisuuden täysimittaisen toteutumisen varmistamiseksi komissio ehdottaa, että perustetaan perusoikeuksien ja oikeusasioden puiteohjelma. Sen tavoitteena on mahdollistaa toiminnan suunnittelu kansallista tasoa ylemmällä tasolla (esim. yhteistyö sekä siviilioikeudellisissa että rikosoikeudellisissa asioissa), valtuuttaa yksityishenkilöt ja yritykset puolustamaan siviili- ja kauppaoikeudellisia etujaan muissa jäsenvaltioissa ja varmistaa, etteivät rikokset ja niiden tekijät jää koskaan rankaisematta.

Vapaus ja turvallisuus

Vuosina 2005–2009 toteutettava Haagin ohjelma käsittelee kaikkia vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen liittyviä kysymyksiä. Siihen sisältyvät mm. perusoikeudet ja kansalaisuus, kotoutuminen, terrorismin torjunta, yhteistyö poliisi- ja oikeusasioissa sekä siviilioikeudellisissa asioissa. Ohjelma otettiin yhdeksi unionin tärkeimmistä tavoitteista vuonna 2005. Komissio esitti toukokuussa 2005 toimintasuunnitelman ja aikataulun ohjelman täytäntöönpanoa varten. Euroopan parlamentti vastasi tähän päätöslauselmalla, jossa se toisti olevansa vakuuttunut siitä, että *vapauden, turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden alalla* yhteisön ja jäsenvaltioiden toimielimiltä vaaditaan entistä vahvempaa sitoutumista perusoikeuksien mahdollisimman korkeatasoisen suojelun edistämiseen. Päätöslauselmassa painotettiin, että tarvitaan eurooppalaista kotouttamispolitiikkaa, joka mahdollistaisi siirtymisen työelämään, oikeuden koulutukseen, sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden sekä maahanmuuttajien yhteiskunnallisen, kulttuurisen sekä poliittisen osallistumisen. Kotouttamistoimien ja syrjinnän vastaisten toimien välinen yhteys tuotiin esille parlamentin myöhemmässä *päätöslauselmassa laillisen ja laittoman maahanmuuton kytköksistä sekä maahanmuuttajien kotouttamisesta*. Siinä arvioitiin, että syrjinnän, rasismin ja muukalaisvihan torjunta on erittäin tärkeä osa kotouttamispolitiikkaa.

8. Päätelmät

Tämänvuotiseen EUMC:n vuosikertomukseen on koottu tietoja 25 jäsenvaltiosta, joiden kokemukset ja ratkaisut maahanmuuton ja etnisen monimuotoisuuden kysymyksissä ovat hyvin erilaisia ja joiden rasismien ja syrjinnän vastaiseen tiedotukseen ja toimintaan liittyvät perinteet vaihtelevat. Tietojen hajanaisuudesta huolimatta vuonna 2005 nousi esille joitakin kansalliset rajat ylittäviä aiheita, jotka ovat yhteisiä monille ja joissakin tapauksissa lähes kaikille jäsenvaltioille.

Syrjintä ja työllisyys

Niin työmarkkinoiden etnisen jakautumisen ja maahanmuuttajien ja vähemmistöjen syrjäytyneen ja alisteisen aseman selittämiseksi tehdyissä tutkimuksissa kuin asiasta käydyssä poliittisessa keskustelussakin vallitsee suuri erimielisyys siitä, miltä osin tilanne voidaan selittää maahanmuuttajaväestön puutteista koulutuksessa tai muissa, ”tarjontapuolen” tekijöissä, ja miltä osin siihen vaikuttavat työnantajien ja yhteiskunnallisten instituutioiden syrjivät käytännöt, ”kysyntäpuolen” tekijät. Maahanmuuttajien ja vähemmistöjen puutteita on aiemmin pidetty yleisesti suurimpana syynä eriarvoisuuteen työllisyydessä, ja nämä yleistykset ”tarjontapuolen puutteista” ovat alkaneet väistyä ja tieto syrjinnän ja syrjäytymisen mekanismeista kasvaa vasta sen jälkeen, kun on ryhdytty laatimaan ja julkaisemaan tutkimuksia tai selvityksiä syrjinnästä, säätämään syrjinnän vastaisia lakeja ja viemään syrjintätapauksia oikeuteen. Vuonna 2005 tapahtui paljon kehitystä, joka viittaa siihen, että päättäjät ovat useissa jäsenvaltioissa entistä paremmin perillä syrjinnästä ja tarpeesta puuttua siihen. Tämä on johtanut uusiin aloitteisiin, joissa keskitytään keräämään virallista tilastotietoa ja teettämään entistä perusteellisempaa tutkimusta ongelman tarkan laajuuden ja luonteen selvittämiseksi.

Yksi syy tiedon selvään leviämiseen rodullisesta tai etnisestä syrjinnästä lienee rodullisesta yhdenvertaisuudesta annettu direktiivi, joka oli määrä saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä vuoden 2003 heinäkuuhun mennessä. Kuten lainsäädäntöaloitteita käsittelevässä luvussa 2 kerrottiin, rodullisesta yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin sisällyttäminen kansalliseen lainsäädäntöön on joissakin jäsenvaltioissa saatu päätökseen (komissio oli vuoden 2005 lopussa arvioimassa niiden täytäntöönpanon asianmukaisuutta) ja joissakin se on yhä kesken. Suurimmassa osassa EU:n jäsenvaltioita asiaa koskevat lainsäädäntöluonnokset on jo saatettu parlamentaariseen käsittelyyn. Useimpiin jäsenvaltioihin on nimetty tasa-arvoa edistäviä elimiä, ja muutamissa jäsenvaltioissa niille on jopa myönnetty rotujen tasa-arvoa koskevan direktiivin vähimmäisvaatimuksia pidemmälle menevät valtuudet ryhtyä syrjinnän uhrien puolesta oikeustoimiin tai avustaa niissä uhreja. Mikäli näitä valtuuksia todella aletaan käyttää, ne parantavat direktiivien vaikuttavuutta ja auttavat myös lisäämään yleensä tietoa näistä kysymyksistä.

Toinen tietoa lisäävä aloite on syrjintää torjuva yhteisön toimintaohjelma, joka käynnistettiin näiden kahden tasa-arvodirektiivin hyväksymisen jälkeen. Ohjelman tarkoituksena on tukea toimenpiteitä rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaan, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi. Ohjelmaan kuuluu EU:n laajuinen tiedotuskampanja ”Moninaisuuden puolesta – syrjintää vastaan”, jolla välitetään myönteistä viestiä moninaisuudesta ja levitetään syrjintään liittyviä faktoja ja tietoja.⁴

Tasa-arvodirektiivin epäyhtenäinen täytäntöönpano

Vaikka syrjinnästä tiedetään nyt enemmän, joillakin alueilla on edelleen ongelmia. Komissio huomauttaa vuonna 2005 julkaisemassaan raportissa tasa-arvosta ja syrjimättömyydestä, että muutamat jäsenvaltiot eivät ole noudattaneet määräaikoja, joihin mennessä rodullisesta yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin täytäntöönpanotoimista piti ilmoittaa komissiolle. Yhteisöjen tuomioistuin puolestaan totesi vuonna 2005 neljän maan jättäneen tältä osin velvoitteensa täyttämättä. Onkin syytä pohtia, johtuvatko nämä viivytykset joissakin tapauksissa siitä, etteivät kansalliset viranomaiset pidä syrjinnän torjumista riittävän tärkeänä. Vaikka maahanmuuttajien ”kotouttamista” edistävien toimenpiteiden merkityksestä EU:n jäsenvaltioissa keskusteltiin vuoden 2005 aikana runsaasti sekä jäsenvaltioissa että EU:ssa, vaikuttaa siltä, että syrjinnän vastaisia toimenpiteitä tässä prosessissa saatetaan yhä vähätellä. Jos syrjinnän kielteisiin vaikutuksiin ei puututa, myös muut kotouttamistoimenpiteet jäävät tehottomiksi. Kuten esimerkiksi työllisyyttä käsittelevästä luvusta 3 ilmenee, useissa eri jäsenvaltioissa vuonna 2005 julkaistuissa selvityksissä päädyttiin samaan lopputulokseen – nimittäin siihen, ettei koulutus yksin pysty korjaamaan tätä ongelmaa ja että eriarvoisuus työmarkkinoilla vaikeuttaa jopa niiden maahanmuuttajien ja vähemmistöjen etenemistä, joilla on sama koulutustaso kuin valtaväestöllä. Nämä tulokset eivät suinkaan kyseenalaista työllisyyden ja koulutuksen välistä yhteyttä, vaan ne osoittavat, että viranomaisten tulisi ryhtyä lisätoimenpiteisiin maahanmuuttajien työmarkkinoille pääsyn helpottamiseksi. Erityisesti nämä tulokset kertovat, että tarvittaisiin toimenpiteitä rasististen ja muukalaisvihamielisten asenteiden ja syrjivien käytäntöjen poistamiseksi. Tämä näkökohta on erityisen tärkeä siksi, että maahanmuuttajia vastaanottaneissa EU:n jäsenvaltioissa käytyä kotouttamiskeskustelua on paljolti hallinnut käsitys, jonka mukaan kotouttaminen tapahtuu työmarkkinoiden kautta ja työmarkkinoille puolestaan pääsee kouluttautumalla.

Tietojen puutteellisuus

⁴ <http://www.stop-discrimination.info/>

Valitettavasti syrjivien käytäntöjen tehokas tunnistaminen ja torjunta riippuvat muun muassa siitä, onko niistä saatavilla riittävästi tietoja. Edellisten vuosikertomusten tapaan tässä kertomuksessa vahvistetaan, että monissa jäsenvaltioissa ei vielä ole käytössä asianmukaisia järjestelmiä rasististen ja syrjivien tapausten tilastoimiseksi työllisyyden, asumisen ja koulutuksen alalla. Joissakin jäsenvaltioissa vähäinen tieto syrjintäongelmasta johtuu siitä, ettei ole kyetty osoittamaan eriarvoisuuden muotoja, jotka paljastaisivat syrjinnän mekanismit.

Esimerkiksi Pariisin kaupunkimellakoiden yhteydessä havaittiin, että asumiseen ja työllisyyteen liittyvästä eriarvoisuudesta ja syrjinnästä on saatavilla vain vähän virallisia tietoja. Tämä johtuu osittain siitä, ettei väestöryhmien luokitteluun ole käytössä minkäänlaista tilastollista luokitusjärjestelmää. Kun tietoja etnisestä tai kansallisesta alkuperästä ei ole, on vaikea tunnistaa eriarvoisuutta, erottaa prosesseja, joihin epäillään sisältyvän välitöntä tai välillistä syrjintää, ja arvioida tuloksellisesti syrjinnän vastaisia toimintalinjoja. Tämä ongelma ei koske pelkästään työllisyyttä ja asumista. Koulutusta käsittelevässä luvussa 5 pannaan merkille, että useimmissa EU:n jäsenvaltioissa ei tilastoida koulutuksen alalla ilmeneviä rasistisia ja syrjiviä tapauksia. Lisäksi eri etnisten tai kansallisten ryhmien opillisista saavutuksista on useimmissa jäsenvaltioissa saatavilla vain vähän tietoja tai tiedot puuttuvat kokonaan. Työllisyyden ja asumisen tilastotiedoista olisi paljon hyötyä, sillä ne tarjoaisivat luotettavaa tietoa välittömän ja välillisen syrjinnän tapauksista ja parantaisivat merkittävästi hyvien käytäntöjen osuvuutta ja tehokkuutta.

Usein jäsenvaltiot ovat vilpittömästi sitä mieltä, ettei niillä ole hyviä syitä kerätä tällaisia tietoja. Jotkin jäsenvaltioista väittävät, ettei tilastoinnin välttämiseksi ole suinkaan kyse passiivisesta laiminlyönnistä vaan aktiivisesta politiikasta. Muutamat jäsenvaltiot esimerkiksi mainitsevat Euroopan unionin neuvoston vuonna 1995 antaman tietosuojadirektiivin esteeksi etnisyyttä koskevien tietojen keruulle, koska siinä kielletään käyttämästä tunnistettua tai tunnistettavissa olevaa henkilöä koskevia henkilötietoja.⁵ Direktiivissä kuitenkin nimenomaan todetaan, ettei siinä säädettyjä tietosuojaperiaatteita sovelleta tietoihin, jotka ovat anonyymeja. Tämä näyttäisi mahdollistavan etnisten tietojen keruun tilastollisiin tarkoituksiin. Tässä yhteydessä on erityisen merkillepantavaa, että Ranskan *Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés*'n (CNIL) vuonna 2005 antaman suosituksen mukaan Ranskan tietosuojalainsäädäntö ei estä keräämästä ”tilapäisesti” tiettyjä yksityishenkilöiden etnistä alkuperää koskevia tietoja tiukasti syrjinnän vastaisiin tarkoituksiin, jos tilastotietojen anonymiteetti on turvattu tietyn varotoimenpitein.

Vuonna 2005 oli nähtävissä merkkejä siitä, että jotkin jäsenvaltiot, myös Ranska, ovat alkaneet suhtautua aiempaa myönteisemmin tietojen tilastointiin etnisestä tai

⁵ EU:n tietosuojadirektiivi 95/46/EY, johdanto-osan 26 perustelukappale; ks. http://europa.eu.int/comm/internal_market/privacy/law-en.htm (11.5.2006).

kansallisesta alkuperästä. Esimerkiksi Ranskassa joissakin virallisissa tutkimuksissa käytetään nyt näitä muuttujia hyvin lähellä olevia luokituksia, ja samalla ranskalaisten työnantajien on havaittu tulleen entistä tietoisemmiksi työntekijöidensä ja työnhakijoiden ”alkuperän monimuotoisuudesta”. Vuonna 2005 Ranskassa tehdyn selvityksen mukaan 80 prosenttia akateemisen loppututkinnon suorittaneista mustista afrikkalaisista ja maghrebilaisista katsoi, että heidän työmarkkinoilla kokemansa syrjintä johtui ainakin osittain etnisestä alkuperästä.⁶

⁶ . Enquête sur la France de la diversité, tilastoyritys Sopin kyselytutkimus, <http://www.sopi.fr/> (11.5.2006).

Rasistisen väkivallan vastaisten toimien tarve

Yksi rasistista väkivaltaa ja rikollisuutta käsittelevän luvun 6 tärkeimmistä päätelmistä on, että useimpien jäsenvaltioiden tiedonkeruujärjestelmät ovat nykyisellään puutteellisia ja tehottomia ja antavat parhaimmillaankin vain osittaisen kuvan rasistisen väkivallan ja rikollisuuden laajuudesta ja luonteesta. Epäviralliset tietolähteet, kuten kansalaisjärjestöt, voivat jossakin määrin auttaa korjaamaan virallisen tiedonkeruun puutteita, mutta niiden ei voi odottaa toimittavan sellaisia tietoja, joiden toimittaminen olisi jäsenvaltioiden tehtävä. Jäsenvaltioiden kuului Euroopan komission esimerkin mukaisesti asettaa rasistista rikollisuutta koskeva tiedonkeruu etusijalle, jotta ne voisivat parantaa siihen kohdistettavia rikos- ja sosiaalioikeudellisia toimia. Virallisia tiedonkeruujärjestelmiä parantamalla rikosoikeudellisille elimille ja poliittisille päättäjille voitaisiin tarjota tarkkoja tietoja, joiden perusteella niiden on helpompi keskittää resursseja rasistisen väkivallan ja rikollisuuden ongelman torjumiseen. Tiedonkeruun parantamisesta on vielä toinenkin etu: se viestittää, että rasismi on vakavasti otettava yhteiskunnallinen epäkohta ja rikos.

EU:n eri lainkäyttöalueilla tapahtuvan tiedonkeruun hajanaisuuden takia komissio laati vuonna 2001 ehdotuksen puitepäätökseksi rasismin ja muukalaisvihan vastaisesta toiminnasta⁷ ja esittää siinä eurooppalaisten puitteiden luomista rasismiin ja muukalaisvihaan perustuvista rikoksista rankaisemiseksi. Puitepäätöksen keskeisenä tavoitteena on vahvistaa rikoslakiin sisältyviä toimia, joilla pyritään lähentämään jäsenvaltioiden lakeja rasistisissa ja muukalaisvihamielisissä rikoksissa. Jos ehdotus hyväksytään, se on askel oikeaan suuntaan, kohti yhteisiä vähimmäisvaatimuksia rasistisen väkivallan ja rikollisuuden tiedonkeruusta. Tämän kertomuksen laatimishetkellä ei vielä olla aivan lähellä tätä tavoitetta, sillä useat jäsenvaltiot ovat ilmaisseet vastalauseensa ja huolensa ehdotuksen sisällöstä ja sanamuodosta.⁸ Asia on siitä huolimatta pysynyt EU:n asialistalla, ja se otettiin keskusteltavaksi Wienissä vuonna 2006 Itävallan puheenjohtajakaudella järjestetyssä konferenssissa.

Kuten rasistista väkivaltaa ja rikollisuutta käsittelevässä luvussa 6 korostetaan, tietyt maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen ryhmät ovat yhä erityisen alttiita joutumaan rasismin ja muukalaisvihan uhreiksi – sekä muun väestön että valtion viranomaisten, myös poliisin taholta. Näitä ryhmiä ovat turvapaikanhakijat, pakolaiset ja luvattomat maahanmuuttajat, romanit, juutalaiset ja muslimit. Haavoittuvuutta lisää se, että useimmissa jäsenvaltioissa rikosoikeudellisilta viranomaisilta puuttuu selkeä ”ylhäältä alas” – poliisista oikeuslaitokseen – suuntautuva ratkaisumalli rasistisen väkivallan ja rikollisuuden ongelmaan. Kuten

⁷ KOM(2001) 664 lopullinen – Ehdotus neuvoston puitepäätökseksi rasismin ja muukalaisvihan vastaisesta toiminnasta.

⁸ EU:n perusoikeuksien parissa työskentelevien riippumattomien asiantuntijoiden verkosto (28. marraskuuta 2005), ”Combating Racism and Xenophobia through Criminal Legislation: The Situation of EU Member States”; <http://crdho.cpdr.ucl.ac.be/Avis%20CFR-CDF/Avis2005/CFR-CDF.Opinion5-2005.pdf> (11.5.2006).

virallisen tiedonkeruun puutteellisuus rasistisen väkivallan ja rikollisuuden alalla osoittaa, rikosoikeudellinen järjestelmä ei suuressa osassa EU:ta palvele riittävän hyvin uhreja. Ellei tähän tule muutosta, monissa jäsenvaltioissa on osa puuttuvista tiedoista ja palvelutarjonnasta pyydettävä edelleen kansalaisjärjestöiltä.

Tutkimuksen arvo

Koska tarkkoja virallisia tilastoja ei ole, erikoistuneesta tutkimuksesta saa usein parhaan kokonaiskuvan etnisestä eriarvoisuudesta ja sen syistä. Tämä johtuu joko siitä, että tutkijat saavat käyttöönsä yleisesti saatavilla olevia tietoja tarkempia etnistä tai kansallista alkuperää koskevia virallisia tietoja, tai siitä, että tutkijat voivat sisällyttää otoksiinsa muuttujia etnisestä tai kansallisesta alkuperästä. Erikoistuneiden tutkimusten avulla voidaan hankkia puuttuvaa tietoa rasismin ja syrjinnän uhrien kokemuksista ja saada näin selville sellaista, mikä ei muutoin helposti tule yleiseen tietoon oikeustapausten kautta. Uhrien ilmoittamien tapausten perusteella rasismin ja syrjinnän ongelmasta saa vaillinaisen kuvan, koska monet sosiaaliset ja institutionaaliset tekijät vaikuttavat siihen, miten todennäköisesti tapauksista ilmoitetaan. Yksi tapa saada lisää tietoa on strukturoitujen haastattelujen tekeminen syrjintäalttiissa sosiaaliryhmissä. Työllisyyttä käsittelevässä luvussa 3 todetaan, että vuonna 2005 tällaisia kyselyjä uhrien kokemuksista tehtiin kuudessa jäsenvaltiossa, mikä on paljon enemmän kuin edellisinä vuosina.

Toinen vuonna 2005 mainittu tutkimuksen muoto on syrjinnän testaus. Siinä kaltaistettuja pareja, joista toinen edustaa vähemmistöä ja toinen valtaväestöä, lähetetään hakemaan työpaikkaa tai asuntoa. Työllisyyden alalla tällaisten testien merkittävin rahoittaja on ollut Kansainvälinen työjärjestö ILO, joka itsekin on äskettäin suorittanut testejä viidessä Euroopan maassa ja näyttänyt näin muille mallia testauksesta. EUMC:n viime vuoden vuosikertomuksessa mainittiin useita vuonna 2004 tehtyjä syrjintätestejä, tosin ne olivat sanomalehtitoimittajien toteuttamia melko pienimuotoisia kokeiluja. Tänä vuonna jäsenvaltioista raportoitiin paljon vähemmän tällaisista testeistä. Kahdessa maassa, Ruotsissa ja Ranskassa, jotka eivät olleet mukana ILO:n aikaisemmassa testiohjelmassa, tapahtui kuitenkin merkittävää kehitystä. Aikaisempina vuosina kumpikin maa on eri syistä kieltäytynyt mahdollisuudesta osallistua tällaisiin kokeiluihin. Vuonna 2005 molemmat hallitukset kuitenkin pyysivät, että ILO:a toteuttaisi muutamissa kaupungeissa syrjinnän testausta koskevan ohjelman ja raportoi sen tuloksista vuonna 2006. Tämä voidaan tulkita osoitukseksi siitä, että viranomaiset tunnistavat entistä selkeämmin tarpeen suhtautua vakavasti työllisyyden alalla esiintyvään syrjintään ja kerätä siitä tietoa. Samoin vuosikertomuksen luvussa 4 kerrotaan, että Ruotsin viranomaiset harkitsevat nyt syrjinnän testaamista asunnon hankkimisessa ja että Italiassa ja Ranskassa tehtiin jo vuonna 2005 testejä, jotka osoittivat, että kiinteistönvälitystoimistot ja vuokranantajat kohtelevat ulkomaalaisia ja maahanmuuttajia edelleen eriarvoisesti. Testaus on tehokas tapa nostaa tämä paljolti piilevä ongelma yleiseen tietoon. Joissakin maissa testien tuloksia voidaan käyttää jopa todisteena oikeudenkäynneissä.

Erottelun lopettaminen

Erottelu on kysymys, joka mainitaan vuosikertomuksessa sekä koulutusta että asumista käsittelevissä luvuissa. Osittainen tai jopa täydellinen erottelu koulutuksessa on edelleen yleistä monissa Euroopan unionin osissa. Kuten koulutusta käsittelevässä luvussa 5 kerrottiin, opinnoissa suoriutumista koskevan Euroopan laajuisen tutkimuksen (PISA) ja eräiden muiden selvitysten perusteella vuonna 2005 laaditusta analyysistä ja yleiskatsauksesta käy selvästi ilmi, että voimakkaasti eriyttävät ja erottelevat koulujärjestelmät synnyttävät ja voimistavat eriarvoisuutta. Useissa jäsenvaltioissa romanit ovat erityisen alttiita erottelulle ja muille syrjinnän muodoille. Vaikka erottelun, syrjinnän ja alisuoriutumisen vähentämiseksi on jo ryhdytty toimiin, romanioppilaiden tilanne on edelleen huolestuttava, ja siihen on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota tulevina vuosina.

Erotteluongelma tulee esille myös luvussa 4, jossa tarkastellaan asumista. Maahanmuuttaja- ja vähemmistöryhmät ovat ylliedustettuina huonokuntoisissa asunnoissa, jotka ovat monesti keskittyneet melko erotelluille asuinalueille, ja tämä johtuu usein paitsi varojen puutteesta myös portinvartijoiden harjoittamasta aktiivisesta syrjinnästä. Vaikka erottelun vastaista aktiivista koulutuspolitiikkaa pidetään yleensä yhteiskunnallisesti suotavana, asumisessa tilanne on hieman mutkikkaampi, eikä vähiten siksi, että vähemmistöön kuuluvat katsovat toisinaan saavansa tietyn suojan rasismien fyysisiltä ilmenemismuodoilta asumalla alueilla, joille on keskittynyt kohtuullisen paljon ”omaa” väestöä. Vuonna 2005 ainakin kolmesta jäsenvaltiosta raportoitiin valtionhallinnossa tai kunnallishallinnossa tai asunto-osakeyhtiöissä harjoittavasta aktiivisesta politiikasta, jonka tavoitteena on sosiaalinen sekoittaminen vastoin asukkaiden tahtoa ”kotoutumisen” tai ”sosiaalisen tasapainon” edistämiseksi. Mutta kuten vuonna 2005 julkaistun EUMC:n asumisesta tehdyn vertailuraportin⁹ laatijat selittivät, ei ole suinkaan selvää, onko tämä tarkoituksenmukaista. Ensinnäkin ajatus tällaisista toimintatavoista ”kotouttamisessa” saattaa helposti saada vahvan poliittisen leiman. Vertailuraportin mukaan vaarana on, että poliittiset päättäjät pitävät aktiivista ”eri väestönosien sekoittamista” asuinalueilla keinona hallita vähemmistöjä ja pakottaa ne mukautumaan yleiseen valtavirtakulttuuriin ja -politiikkaan. Raportissa esitetty näyttö ei juuri vakuuttanut siitä, että alueellinen sekoittuminen vastoin asukkaiden tahtoa olisi tarkoituksenmukainen tapa edistää yhteiskuntaan sopeutumista.

Ranskassa vuoden 2005 lopussa sattuneiden kaupunkimellakoiden voidaan katsoa olevan suoraa seurausta pitkään jatkuneesta erottelusta. Kuten asumista käsittelevässä luvussa 4 selitetään, tutkimusten mukaan ulkomaalaisväestö on voimakkaasti ylliedustettuna ”ongelmataajamissa”, joissa 40 prosenttia nuorista on työttömänä. Vaikka asumisen ongelmat ovat olleet etusijalla, sosiaalisen syrjäytymisen raportoidaan lisääntyneen, mikä johtuu suurten asuintaajamien

⁹ <http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/comparativestudy/CS-Housing-en.pdf> (11.5.2006).

rakentamisesta kauas työpaikoista ja muista palveluista.¹⁰ Luvussa lainataan tutkimusta, jossa ilmeni suuria eroja maahanmuuttajien ja Ranskan kansalaisten asuinoloissa, sillä esimerkiksi puolet afrikkalaista syntyperää olevasta väestöstä asuu ”erittäin huonoissa olosuhteissa”, kun tämä osuus ranskalaisesta väestöstä on vain 11 prosenttia.¹¹ Lisäksi erityisesti Maghreb-alueelta tulevat maahanmuuttajat asuvat paljon todennäköisemmin ahtaissa asunnoissa kuin valtaväestö, ja maahanmuuttajien asumiseen liittyvä liikkuvuus rajoittuu valtaväestöä suppeammalle alueelle.¹²

Uskonnollisia tunnusmerkkejä koskevien käytäntöjen moninaisuus

Uskonnollisten tunnusmerkkien käytön sallimisesta tai kieltämisestä kouluissa annettiin uutta lainsäädäntöä ja käytiin runsaasti keskustelua vuonna 2005. Jäsenvaltioiden toista ääripäätä edustaa uskonnollisten tunnusmerkkien kieltäminen kaikissa valtion kouluissa ja toista oppilaiden ja opettajien täydellinen vapaus käyttää kaikenlaisia uskonnollisia tunnusmerkkejä. Näiden välimaastoon sijoittuvat toimintalinjat, joissa asia on jätetty kunkin alueellisen hallinnon tai koulun harkintaan tai joissa ainoastaan osa uskonnollisista tunnusmerkeistä on kielletty muiden jäädessä sääntelyn ulkopuolelle. Teoriassa uskonnollisten tunnusmerkkien kieltäminen voidaan luokitella välilliseksi syrjinnäksi, jos sille ei ole riittäviä perusteita. Käytännössä asiasta voidaan kuitenkin esittää monenlaisia tulkintoja. Työllisyyden alalla Tanskassa käytiin pitkä oikeusriita siitä, oliko valintamyymälällä oikeus irtisanoa työntekijänsä sillä perusteella, että tämä halusi uskonnollisista syistä käyttää päähuivia. Asia eteni aina korkeimpaan oikeuteen, joka ratkaisi, että irtisanominen oli perusteltua eikä siinä ollut kyse syrjinnästä. Toisessa jäsenvaltiossa (Alankomaat) tuomioistuimien katsoi, ettei islamilaisella koululla ollut laillista perustetta hylätä työnhakijaa siksi, että tämä ei halunnut käyttää huivia työssä.

Huivien käyttöön koulussa tai työssä liittyvät jäsenvaltioiden lähestymistavat ja poliittiset ratkaisut näyttävät vaihtelevan yhtä jyrkästi kuin kansalaisten yleinen asennoituminen tähän kysymykseen. Vuonna 2005 tehdyssä 17 maata käsittäneessä maailmanlaajuisessa asennekyselyssä tiedusteltiin, oliko huivin kieltäminen muslimeilta vastaajien mielestä ”hyvä ajatus”. Ranskassa 78 prosenttia ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa vain 29 prosenttia tähän kyselyyn osallistuneista vastasi tähän kysymykseen myöntävästi muiden EU-maiden sijoituksessa näiden ääripäiden väliin.¹³

¹⁰ Edgar, B. (2005), *Policy measures to ensure access to decent housing for migrants and ethnic minorities*, Joint Centre for Scottish Housing Research, Euroopan komissio, työllisyys- ja sosiaaliasioiden pääosasto.

¹¹ GELD (Groupe d’Etude et de Lutte contre les discriminations) 2001, ”Les discriminations raciales et ethniques dans l’accès au logement social”, Note de synthèse, nro 3.

¹² INSEE, Enquête logement 2002.

¹³ 17 Nation Pew Global Attitudes Survey, Nation Pew Global Attitudes Project, Washington DC, heinäkuu 2005: <http://www.pewglobal.org> (11.5.2006).

Oikeudellinen asema, tasa-arvo ja haavoittuvuus

Maahanmuuttajien ja vähemmistöjen kotoutumis- ja tasa-arvo-ongelmat ovat suoraan yhteydessä kysymykseen heidän oikeudellisesta asemasta. Pääsy työmarkkinoille riippuu suoraan siitä, minkälainen työ- tai oleskelulupa siirtotyöläisellä on. Vaakalaudalla saattavat olla myös muut oikeudet – esimerkiksi Itävallassa nousi vuonna 2005 julkisen keskustelun aiheeksi tapaus, jossa laki esti vailla Itävallan kansalaisuutta olevien työntekijöiden valitsemisen henkilöstöneuvostoon. Oikeudellinen asema voi määrätä, voiko maahanmuuttaja vaihtaa työnantajaa tai alaa. Vaikka kolmansien maiden kansalaiset asuisivat täysin laillisesti ja pysyvästi EU:n jäsenvaltiossa, lait ja asetukset rajoittavat heidän oikeuksiaan tehdä työtä. Kolmansien maiden kansalaisia ei saa sulkea työmarkkinoilta esimerkiksi etnisen alkuperän tai uskonnon perusteella, mutta kansalaisuuden perusteella niin voidaan tehdä tietyissä toimissa, etenkin julkisella sektorilla. (Esimerkiksi Ranskassa noin 7 miljoonaa työpaikkaa – mikä vastaa yli neljännessä työvoimasta – on yhä suljettu joiltakin tai kaikilta ulkomaalaisilta.) He eivät myöskään voi vapaasti hakea töitä toisista jäsenvaltioista.

Työhön pääsulle asetettuja lakisääteisiä rajoitusten ja joidenkin lakisääteisten rajoitusten piiriin kuuluvien siirtotyöläisten haavoittuvuuden osalta on otettava huomioon neuvoston direktiivi 2003/109/EY, joka koskee pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemaa. Direktiivin mukaan pitkään oleskelleilla on oikeus päästä työmarkkinoille samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion kansalaisilla (paitsi jos kyseiset toimet liittyvät julkisen vallan käyttöön). Direktiivissä säädetään, että pitkään oleskelleille henkilöille on tarjottava samat palvelus- ja työsuhteen ehdot kuin omille kansalaisille, ja lisäksi pitkään oleskelleilla kolmansien maiden kansalaisilla on rajoitettu oikeus liikkua jäsenvaltioiden välillä. Määräaika direktiivin saattamiselle osaksi kansallista lainsäädäntöä oli tammikuussa 2006, mutta siitä huolimatta vuoden 2005 loppuun mennessä vain pieni osa jäsenvaltioista oli ilmoittanut sen täytäntöönpanosta komissiolle.

Vuonna 2005 saatiin useita ilmoituksia siirtotyöläisten ryhmistä, joiden työskentely on lakisääteisesti rajoitettua. He työskentelevät ehkä alihankinnassa ja ovat kykenemättömämpiä suojautumaan äärimmäiseltä hyväksikäytöltä. Maahanmuuttajat ja pakolaiset, joilla ei ole pysyvää asemaa, työskentelevät usein eri työmarkkinoilla eivätkä kilpaile samoista työpaikoista valtaväestön kanssa. Tällöin tavanomaisesta syrjinnän torjunnasta ei ole juuri hyötyä. Ulkomaalaisina siirtotyöläiset eivät ehkä ole perillä paikallisesta palkkauksesta ja työoloista annetuista säännöistä ja normeista, ja lakisääteisten rajoitusten alaisina heidän on muita vaikeampi kieltäytyä työskentelemästä huonoissa työoloissa. Joskus hallitusten toimet saattavat pahentaa tilannetta, kuten Italiassa, jossa lakiin perustuvana suuntauksena vuonna 2005 oli edelleen maahanmuuttajien sulkeminen ”tavanomaisilta” työmarkkinoilta. Lisäksi hallitukset voivat suoraan ja tarkoituksellisesti lisätä lakisääteisten rajoitusten alaisten työntekijäryhmien haavoittuvuutta. Esimerkkinä tästä ovat Kyproksella käyttöön otetut kotitalouksien

työntekijöiden uudet viralliset työsopimukset, joissa näitä työntekijöitä kielletään liittymästä ammattiliittoon tai osallistumasta poliittiseen toimintaan työ- ja oleskeluluvan menettämisen uhalla. Tältä osin on huomattava, että neuvoston direktiivissä 2003/109/EY myönnetään *pitkään oleskelleille* henkilöille yhdistymisvapaus ja oikeus liittyä työntekijöiden ammattijärjestöön.

Muutamat vuoden 2005 aikana esille tulleet tapaukset saivat asiantuntijat korostamaan, miten tärkeää on noudattaa työoloista annettuja vähimmäisvaatimuksia työpaikoilla, joilla työskentelee siirtotyöläisiä, jotta vältettäisiin rasistiset puheet. Vuonna 2005 ilmeni kaksi samankaltaista tapausta kahdessa eri maassa. Kansallisten työntekijöiden tilalle oli otettu ulkomaalaisia työntekijöitä pienemmällä palkalla ja huonommin työehdoin, minkä pelättiin ruokkivan maahanmuuttajavastaisia asenteita. Toisessa näistä maista eli Irlannissa National Economic Social Council tunnisti maahanmuuttajavastaisten asenteiden leviämisen vaaran ja tuli siihen tulokseen, että taloudessa ja yhteiskunnassa voimassa olevien normien ylläpito ja parantaminen on tehokkaampi tapa ehkäistä tällaista kielteistä dynamiikkaa kuin se, että yritetään estää maahanmuuttajien tulo”.¹⁴

Syrjinnän torjuntaa pidemmälle

Vuosikertomuksen aihekohtaisissa luvuissa mainitaan monenlaisia syrjinnän vastaisia toimia, joita EU:n jäsenvaltioissa sovellettiin vuonna 2005 maahanmuuttajien ja vähemmistöjen sosiaalis-taloudellisen ja poliittisen aseman parantamiseksi. Lisäksi kertomuksessa tuodaan esille joitakin kotouttamiseen liittyviä hyviä käytännön ratkaisuja, jotka menevät vielä perinteisiä syrjinnän vastaisia toimia pidemmälle. On esimerkiksi merkillepantavaa, että Kreikassa sosialistipuolue PASOK on pyytänyt ja itse asiassa valinnut kolmansien maiden kansalaisia puolueen ja sen keskeisten elinten jäseniksi. Toinen tärkeä kotouttamiseen liittyvä kysymys vuonna 2005 oli islam eurooppalaisessa yhteiskunnassa. Ranskaan perustettiin yksityisten lahjoittajien rahoittama yksityinen säätiö ”Fondation pour les oeuvres de l’Islam en France”. Sen keräämät varat mahdollistavat moskeijoiden rakentamisen ja ranskalaisten imaamien kouluttamisen, mitä pidettiin tärkeänä askeleena kohti islamin eurooppalaisen version muotoutumista. Italiaan perustettiin sisäministeriön johtama islamia käsittelevä neuvoa-antava toimikunta edistämään Italian muslimiyhteisöjen kanssa käytävää institutionaalista vuoropuhelua ja parantamaan tietämystä kotouttamisen ongelmista.

Toinen perinteisiä käytäntöjä pidemmälle menevä tapa ehkäistä syrjintää ovat ”syrjimättömyyslausekkeet”, joita valtionhallinto tai paikallishallinnot voivat sisällyttää yritysten kanssa tehtäviin hankintasopimuksiin kannustaakseen yrityksiä

¹⁴ National Economic Social Council (2005) NESC Strategy 2006: People, Productivity and Purpose, nro 114.

lisäämään tietoa syrjinnästä ja noudattamaan syrjinnän vastaisia käytäntöjä. Vuonna 2005 raportoitiin kahdesta tähän aiheeseen liittyvästä muutoksesta. Ruotsissa päätettiin sisällyttää julkisia hankintoja koskeviin sopimuksiin lauseke, joka velvoittaa kaikki Tukholman kaupungin alihankkijat noudattamaan syrjinnän vastaisia vaatimuksia sopimusta täytettäessä. Jos alihankkijan katsotaan esimerkiksi rikkoneen syrjinnän vastaista lainsäädäntöä, viranomainen ei tee enää sopimuksia sen kanssa. (Toinen Tukholmassa toteutettu aloite koski syrjinnän vastaisten ehtojen liittämistä ravintoloille annettaviin anniskelulupuihin.) Yhdistyneessä kuningaskunnassa kuusi West Midlandsin paikallisviranomaista tarkisti yhdessä tasa-arvon noudattamisesta julkisissa hankinnoissa antamiaan yhteisiä sääntöjä (Common Standard for Equalities in Public Procurement). Tämän säännösten avulla paikallisviranomaiset pystyvät arvioimaan, noudattavatko palvelujen tarjoajat, jotka kilpailevat viranomaisten tarjoamista alihankintasopimuksista, rotujen, sukupuolten ja vammaisten yhdenvertaisuudesta annettua lainsäädäntöä. Yhteiset säännöt varmistavat, ettei työnantajan tarvitse nähdä tarpeettomasti lisää vaivaa, kun ne asioivat eri paikallisviranomaisten kanssa.¹⁵

¹⁵ Asiakirja on ladattavissa seuraavalta sivustolta: http://www.cre.gov.uk/council_contracts.pdf (9.3.2006).

9. Mielipiteitä

Yleinen huomio

EUMC:n näkemykset tilanteesta vuonna 2006 eivät juurikaan ole muuttuneet niistä, joita se esitti vuosikertomuksen 2005 osassa 2. EUMC katsoo edelleen, että useimpiin Euroopan unionin jäsenvaltioihin olisi perustettava nykyistä tehokkaammat ja kattavammat tiedonkeruujärjestelmät, joihin tulisi liittää seuranta-, tarkistus- ja arviointimekanismeja. Myönteistä sen sijaan on EUMC:n mielestä se, että rodullisesta yhdenvertaisuudesta annetulla direktiivillä (2000/43/EY) alkaa olla vaikutusta poliittisten päättäjien käsityksiin sellaisen tiedon tarpeesta, joka tukisi kansallisen lainsäädännön säännösten ja tukitoimenpiteiden arviointia ja vaikutuksia.

Tehokkaampaa poliittista koordinoitua tietoaaukkojen poistamiseen

EUMC katsoo, että ministeriöiden välisten rasismia käsittelevien työryhmien pitäisi koordinoita toimintansa niin, että niissä on mukana yksi tai useampi kansallinen elin (esimerkiksi valtion tilastokeskus, kyseisestä politiikasta vastaavan yksikön tilastotyöryhmä, rodullisen yhdenvertaisuuden elin tai muu vastaava elin), jonka tehtävänä on kerätä ja analysoida tietoja rasismista. Poliitiikan kehittämisessä on oltava periaatteena yhdenmukainen lähestymistapa, ja siihen on myönnettävä riittävästi varoja.

Edelleen EUMC katsoo, että hallitusten olisi nimettävä tai perustettava koordinoitujärjestelmä rasismia koskeville tiedoille. Järjestelmän pitäisi toimia keskitettynä palvelupisteenä, jossa on kaikki saatavilla olevat kansalliset rasismia koskevat tiedot, joita eri viralliset lähteet ja valtion tukemat ja luotettavina pitämät epäviralliset lähteet ovat keränneet.

Jos rasismia koskevan tiedon keruu- ja analysointitehtäviä ei ole erikseen osoitettu jollekin tietylle elimelle (tai elimille), hallitusten olisi nimettävä tehtävään yksi tai useampi tähän tarkoitukseen sopivia elin (esim. valtion tilastokeskus, politiikasta vastaava yksikkö, tasa-arvoelin tai muu vastaava elin).

Koulutus tietojen keräämiseksi rasistisesta syrjinnästä ja väkivallasta kansallisella tasolla

EUMC katsoo, että EU:n jäsenvaltioiden hallitusten ja Euroopan komission tulisi edistää koulutusta tiedonkeruusta keskeisten politiikkojen, kuten työllisyyden, koulutuksen, asumisen ja rasistisen väkivallan avainaloilla. Lisäksi pitäisi luoda koulutusmoduuleja asiantuntemuksen kehittämiseksi ja yhteisten raportointikäytäntöjen ja -ohjeiden tukemiseksi kansallisella tasolla. Euroopan

komissio kaavailee laativansa syrjinnän mittaamisesta käsikirjan, josta pitäisi olla tukea.

Syrjinnän testaaminen

EUMC kehottaa niitä jäsenvaltioita, jotka eivät vielä sitä ole tehneet, liittymään ILO:n ohjelmaan ja hyödyntämään ILO:n asiantuntemusta syrjinnän testauksessa työllisyyden alalla.

EUMC pyytää jäsenvaltioita antamaan koulutusta suorittamaan syrjinnän testaamiseksi. Lisäksi jäsenvaltioiden olisi harkittava testaukseen erikoistuneiden yksiköiden perustamista kehittämään asiantuntemusta ja kykyä syrjinnän järjestelmälliseen ja asianmukaiseen testaamiseen. Testauksessa keskeisiä politiikan aloja ovat työ ja ammatti, koulutus, asuminen ja asuinolot, terveydenhuolto sekä tavaroiden ja palvelujen saatavuus.

Positiiviset erityistoimet

Rotujen tasa-arvoa koskevassa direktiivissä sallitaan positiiviset erityistoimet täyden tasa-arvon toteutumiseksi käytännössä. Ne tarkoittavat erityisten toimien jatkamista tai käyttöönottoa ehkäisemään tai hyvittämään rodullisesta tai etnisestä alkuperästä johtuvia haittoja.

EUMC suosittelee, että jäsenvaltiot liittävätkin positiiviset erityistoimet erottamattomaksi osaksi niiden rodullisen yhdenvertaisuuden toimintalinjoja, määrittävät toimien luonteen ja raportoivat säännöllisesti ja julkisesti toteuttamiensa toimenpiteiden vaikutuksista.

Jäsenvaltioiden tulisi myös käynnistää tiedotuskampanjoita, joissa selitetään positiivisten erityistointien syyt ja tuetaan tämän käsitteen, sen käytännön toteutuksen ja sen etujen entistä parempaa ja laajempaa ymmärtämistä.

Uskonnollisia tunnusmerkkejä koskevat käytännöt

EUMC:n mukaan on tärkeää, että - olivatpa päätökset mitä tahansa - jäsenvaltiot antavat selkeät perustelut noudattamalleen politiikalle, henkilöitä tai heidän yhteisöjään leimaamatta, sekä selittävät politiikan laajemmat edut koko yhteiskunnalle.

EUMC katsoo, että jäsenvaltioiden tulisi tarkastella politiikkaansa uskonnollisista tunnusmerkeistä varmistaakseen, että se on syrjimättömyydestä ja yhdenvertaisuudesta annetun lainsäädännön ja periaatteiden mukaista.

Edelleen EUMC katsoo, että jäsenvaltioiden olisi harjoitettava tutkimusta ja seuranta arvioimaan näiden toimintalinjojen vaikutusta koulutuksessa ja

työllisyydessä sekä laajemmin yhteisön yhteenkuuluvuuden ja sosiaalisen osallisuuden poliittisissa tavoitteissa. Arvion tulokset pitäisi julkaista ja niitä olisi tarpeen mukaan käytettävä politiikan tarkistamiseen.

Maahanmuuttajien tilanne

EUMC kehottaa yhdessä Euroopan komission kanssa jäsenvaltioita saattamaan pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta annetun neuvoston direktiivin 2003/109/EY osaksi kansallista lainsäädäntöään ja kiinnittää huomiota siihen, että vaikka direktiivin täytäntöönpanon määräaika oli tammikuussa 2006, vain pieni osa jäsenvaltioita oli vuoden 2005 lopussa ilmoittanut komissiolle sen täytäntöönpanosta.

Yhteistyö Euroopan parlamentin, EU:n neuvoa-antavien elinten ja kansallisten parlamenttien välillä

EUMC:n mielestä on olemassa tapoja varmistaa, että paikallisten ja alueellisten viranomaisten asiantuntemus ja kokemus välitetään nykyistä keskitetyemmin Euroopan parlamentille tukemaan sen valvontatehtävää. Euroopan parlamentin tulisi harkita, voisivatko alueiden komitean ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitean jäsenet osallistua joihinkin parlamentin epävirallisiin ryhmiin.

Euroopan parlamentin tulisi kutsua alueiden komitean ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitean jäseniä säännöllisesti ryhmien rasismia käsitteleviin istuntoihin ja kiinnittää nykyistä enemmän huomiota paikallisella ja alueellisella tasolla harjoitettavan politiikan vaikutuksiin.

Euroopan parlamentin tulisi myös harkita keskustelemista tiedonkeruusta sekä rasismin ja rotusyrjinnän vastaisesta politiikasta kansallisten parlamenttien kanssa säännöllisesti pidettävissä yhteisissä parlamentaarisisissa kokouksissa.

Rasismin vastaiset kansalliset toimintasuunnitelmat (NAP)

EUMC katsoo, että kaikkien EU:n jäsenvaltioiden pitäisi laatia ja panna täytäntöön kansalliset toimintasuunnitelmat (NAP) rasismin, rotusyrjinnän, muukalaisvihan ja suvaitsemattomuuden torjumiseksi ja että niiden valtioiden, jotka jo ovat laatineet kolmivuotisen tai pidemmän aikavälin toimintasuunnitelman, tulisi tarkistaa ja arvioida suunnitelmiansa vaikutus niiden tehokkuuden parantamiseksi.

Rasismin vastaiset kansalliset toimintasuunnitelmat edellyttävät koordinointia ministeriöiden välillä, kansalaisyhteiskunnan ja työmarkkinaosapuolten kuulemistä ja säännöllistä tarkistamista. Niihin tulee sisältyä tiedonkeruuta, ja niiden on liityttävä ja kohdistuttava ainakin seuraaviin politiikan aloihin:

- syrjimättömyys ja tasa-arvo,

- sosiaalinen osallisuus,
- yhteisön koheesio,
- kotouttaminen,
- sukupuoli,
- koulutus,
- työllisyyttä koskevat kansalliset toimintasuunnitelmat osana Euroopan työllisyysstrategiaa.

Jäsenvaltioiden olisi tehtävä julkiset väliraportit syrjinnän vastaisten kansallisten toimintasuunnitelmien laatimisen edistymisestä. Suunnitelmien valmistuttua jäsenvaltioiden tulisi laatia vuosittain toteutumisraportit poliittisista näkökohdista ja niiden vaikutuksista. Raportit on esiteltävä Euroopan parlamentille ja asetettava julkisesti yleisön saataville.